

Shoel U'Mayshiv

Jan. 29, 1995

1) Further Examples of Underhanded Kiddushin and the Possibility of Annulment – Ashkenazic World

שואל ומשיב מהדורא תליתאה חלק א סימן סא

תשובה סא ישאלו הדין שלום לכבוד הרב המופלג ורבי מוהררי

ילחק יהודה אבדיק הערסקאן כ"י .

מכתבו

הגיעני תמויל ואם אונסם רבות טרדותי ואני יוסב בקריה חולות ומחוקר קפריס בכל זאת יען כי כמורו רחמי על העלובה הזאת אמרתי להשיב בקלרה וזה החלי. עיד השאלה שאשה אלמנה באה בקשרות בזה בעיר ארעסקא עם איש אחד פלוני אלמוני לא כירע שמו ושם אביו ושם עירו ופתאום נתפס המיועד ועוד שני אנשים עצור מטענות המזויפות ויטב כל אחד בחדר מיוחד לבדו וגם המטענת הייתה הפקידה עליה שמתעורר על העסקר אם היא יודעת מאומה ולאחר התקירה חפשה ניתן לה שחשק לביתה והמיועד זיקק ממנה שחבא עוד הפעם לארעסקא למען יוכל לאכול מאכלות כשרות גם זיקק שחתן לו תיכ צפני שני אנשים הרשעים שם עמו והבטיחה לו עיני ועיני זיקק אשר בית הקוהר. שחתן לו תיכ צפני שני אנשים עדים והרשה אותו אך שידבר בלשון רוקיא וכאשר באה אליו פתחו את החדרים אשר שני אנשים יושבים שם וכמה לו ידה ואמר דברים וגם נתן לתוך ידה כיור וזו היה מטרך איה דבר וכשלאה אמר לה הדע שאני קדושך ובהטייר שנתן לה היה מוכרך עשרים קאפקטס כסף וילאו שני אנשים חפשים והוגבה עדות בארעסקא צפני המיוערת הכיל הענה בת רי בערש הבתן והעיד רי פישל שאמר כמה חיצות עד חיצת כדת וקשה וישראל אצל לא שמע שום חיצה יותר וחיצת צטבעת זו או מעבע זו או חיצת לי לא שמע וגם לא ידע מעולם שלשם קידושין הוא טותן וגם לא ראה שום נתינה להבחיילה הכיל ורי ישראל העיד ששמע בהחלה חיצת הרי את וגם חיצת כדת וקשה וישראל ולא שמע חיצת לי וגם צטבעת זו או מעבעת זו לא שמע ולא ידע כלל אם לשם קידושין נתן ולא ראה שום נתינה להבחיילה וגם המיוערת אמרה שלא ידעה אם לשם קידושין נתן ולא עלתה על דעתה כלל והינייר שנתן לה חצנה שהוא רולה שחדע לאיזה מקום המשפט חלק להשחדל עזרו ואחר שהלכה לחון ולחמה את הקויעילי וגם המטבע של כסף מה שהי לה לעשות עיכ חוכן השאלה . והסת הבייר הירד שם שאין ממש בהקדושין וגם מעלתו הורה גיכ להחיר ושאל ממני מורת דעתי . והנה זה פשוט כיון שלא שמעו ממני חיצת לי שאין כאן בית מייחוס ואף דנוטאר בקיטון כיו סיד דיש מחזירין והריציש ורוב הפוקקים פסקו להקל ועיין בצייט ובצוית מוהרים אלשקר סיקס ליע דצנקנס עינין ודאי יש להקל ואף בכהאי גוונא אף היי שידוכים ביניהם כתוב בחידושי פהרייע דלא היה כידים מוכיחות ועיין באצני מילואים קיטון כיו וגם העדים לא ידעו כלל מקדושין וגם הוא לא היה יכול לתור בלתיק שום דבר רק בלשון רוקיא עפ"י פקודת המר וגם לא ראו האחינה כלל ועיין בקיטון חייב וגם כיון שהיה הכייר מוכות ולא ידעה מה בחוכה פשיטא דלא סומכה דעתה ועיין בקיטון ל"א וגם לבחילה אין מקדשין צמטבע ובצירוף כל אלו הדברים פשוטים דלא היה קידושין . אונסם לפי דעתו חרשות אכי מגיד בהיתר העלובה הזאת ועיין בעור אהע"י קיטון קניד שהביא שם חרשות הראשית וכה דבריו ושקאלת מי טעוונת שיכפוחו לבעלה שיגרשנה מפני שהוא מוכתב למלכות וסוף צורת מוקוס למקוס ואיך רשאי לעמוד במקום אחד מפני סכנת כפשות חרשות דבר זה תלוי בחקירת הדיינים אם הדבר ידוע שאינו רשאי לעמוד במקום שנסאת מפני סכנת כפשות אין לך טענה גדולה מזה כיון שאינו רשאי לשאר אללה והיא אינה חייבת לילך אחרי לארץ אחרת וכופין אותו לגרשה עכ"ל . סנה מצואר קזה מוס גדול והרי בקיטון ר"י צהריע קע"ף י מצואר דאם נמלא מוכתב למלכות סרי"י מוס ומחזרו ולפי"י הרי אמרו בצ"ק דף ק"ו אלא מעתה יבמה שכתלה לפני מוכת שחן דתישוק בלא חליה לדעתה דהכי לא קרשה עממה ומשי החס אכן סה"ד דמיכת ביחא לה בכל דהו דאמר ר"ל עב למיחב ען דו מלתיחב ארמתי . ולפי"י רואה אני הדברים קיו ומה החס שלבעלה הראשון מתקדשה באמת רק ליבם שהוא מוכת שחן ר"ל דתישוק בלא חליה אי לא רעב למיחב ען דו מוכ"ש כאן דלבעלה שכבר יוסב בבית האקורים ומוכתב למלכות מי יודע מה יהי נקוטו ועב למיחב ען דו לא שיק שאי אפשר לה לישא אותו פשיטא דאדעתה דהכי לא רתתה להתקדש ואין לך מוס גדול מזה ובראי לא עלה על דעתה שמתקדש בזה ואין הקידושין קידושין כלל כלפענ"ד ברור דאין בזה חשש קידושין ואף שנתוס' כחוצות דף מ"ז ע"ב ובצ"ק ס"ס הרבה עקולי ופאורי בזה אצל בניד ודאי כיצ

מדרו ועיין מלמ"ל פ"ו מוכייה :

שו"ת דברי מלכאל חלק ג סימן צב

ע"ד שאחד הוציא קול שקידש לפני עדים בתולה שכבר נשתדכה עם אהה. ושלחו אחר העדים והבחור והבתולה. והעדים והבתולה באו. והבחור לא רצה לבוא. ואחרי ששלחו לו אשר אם לא יבוא יגבו עדות בלעדו. השיב שנותן רשות לגבות עדות בלעדו וכן עשו. ואיימו על העדים באליו"ע ובח" של יב"נ והעידו העדים שאין יודעים משום קדושין בעולם. ובליה צוה הבחור להשליח ב"ד שיתרה את אחד מהעדים ששייב לו הכסף שקיבל ממנו כיון שהגיד שלא היה קדושין. אח"כ באו העדים ואמרו שהיו קדושין גמורים. ואחד מהעדים אמר שמן הבחור לקח חמשה ועשרים ר"כ. ומאבי הבתולה לקח אח"כ שמונה ר"כ להגיד שקר. והשני אמר שמהבחור לקח שמונה ר"כ ומאב הבתולה לא לקח מאומה. רק שחבירו יעצו שלא יעשה רעה להבתולה. והבתולה ואביה ואמה צווחים שהכל שקר וכזב. ורק הבחור נתן להם שכר שיגידו שקר. ובב"ד בשביל האיומים והח' הגידו האמת. ועתה הוסיף להם הבחור כסף. ולזה חפצים להעיד כעת שקר:

הנה אף שפשוט שכיון שהגידו שוב אין חוזרים ומגידי. מ"מ יש לפקפק בזה מצד שלא היה הבחור בשעת קבלת עדות ויש פוסקים שבכה"ג חוזרים ומגידי כדאיתא בח"מ ס' כ"ח. ואף אם הגידו בח"ג"כ אין נפסלים. כמ"ש התומים ונתיבות שם דהוי כסיפור דברים בעלמא. ואף דבנ"ד שלחו ולא בא. הא יש כמה פוסקים דס"ל דבעי ג"כ שרוצים העדים לילך למדינת הים. וגם לשיטת הפוסקים דהא דאין מקבלים שלא בפני בע"ד הוא דאורייתא א"כ הא דשלחו לו ולא בא הוא רק תקנתא דרבנן כמ"ש האחרונים. ובקדושין לא שייך זה דאטו רבנן הפקיעו הקדושין ככה"ג וע' תו' ב"ב מ"ח ע"ב שלא הפקיעו רק בפשיעה. וא"כ י"ל בנ"ד שיוכלו לחזור מעדותם ויצטרכו לגבות עדותם שנית ואף שאומרים שנטלו שכר מן הבחור להעיד. ואומרים שלקחו השכר אחרי הקדושין. וא"כ הוא רק להעיד. הא יש עצה ששייבו השכר ויוכלו להעיד. וכן העד שאמר על עצמו שקיבל שכר מאבי הבתולה להגיד שקר י"ל ג"כ שלא נפסל בזה אם נתפוס כשיטת הפוסקים שקבלת עדות שלא בפניו לאו כלום הוא וכמ"ש התומים לענין חרם ושבועה:

אבל לענ"ד העיקר שלא נקבל עדותם עוד הפעם דהא דעת הרבה פוסקים דבקדושין א"צ כלל קבלת עדות בפניו דהוי מילתא דאיסורא. ואף להפוסקים שצריך לקבל בפניו. כבר כתב הח"ס אה"ע ס' פ"ד שא"צ רק בפני האשה שעליה אנו דנין אם היא אסורה או מותרת. אבל האיש לא מיקרי בע"ד כלל וא"צ בפניו. ואף שלכאורה יש לפקפק בדבריו דהא שם העידו העדים שקדשה. וא"כ מחייבים אותו שלא ישא אחרת משום חדר"ג. וצ"ל בדעתו דכיון שאינו איסור שבגופו רק מצד תקנת רגמ"ה. לא שייך לקראו בע"ד והוי כמעידים שהוא חלב שממילא נאסר לאכלו וכדומה בשאר איסורים ועכ"פ בנ"ד לא שייך זה כיון שהעידו שלא היה קדושין א"כ לא אסרוהו באחרת. ובלא"ה הרי הוא אומר על עצמו שהיה קדושין ואין נ"מ בזה. ויש לעיין בזה אם מותר לישא אחרת כיון דשווי נפשיה חד"א שאומר שהיו קדושין. וא"ל דהא בקדושין קונה אותה. והפקיעו קנינו. דהא בקדושין לחוד לא קנה אותה לשום דבר. וגם לא יוכל לכפותה לינשא לו. ולא ראינו מי שיחלוק על הח"ס בסברא זו. ועכ"פ הרי יש כאן ספיקות וצדדים טובא להקל. דשמא עיקר כהפוסקים שבקדושין א"צ קב"ע בפניו. ואף אם צריך הרי דעת הח"ס שצריך רק בפניה ולא בפניו. ואף אי נימא שצריך גם בפניו. שמא עיקר כדעת הפוסקים שבדיעבד אם קבלו שלא בפניו אין חוזרים ומגידי. ואף לדעת הסוברים שחוזרים ומגידי. שמא הלכה כדעת הסוברים דסגי בשלחו ולא בא. ול"צ שילכו העדים למדה"י. וכבר כתבו הפוסקים להקל בס"ס בקדושין דאיכא ג"כ חזקת פנויה. וגם דבנ"ד רשות לגבות שלא בפניו י"ל דהוי כפניו. וכעין מ"ש העבודת הגרשוני ס' ג' שאם הבע"ד מרוצה על קבלת עדות שלא בפניו שפיר הוי עדות רק שיש לחלק בין ממון דהוי כנאמן עלי אבא ובין קדושין. וגם ש"ל דלהכי נתן רשות לקבל שלא בפניו לפי שהתרו בו שאם לא יבוא יקבלו שלא בפניו. אבל ז"א דא"כ לא שבקת חיי שכ"א יוציא קול על בנות ישראל. וכשירצו לברר הדבר לא יבוא לב"ד כדי שיוודעה הביורר. ויוכל להחזיק הקול. ומצוה רבה בענינים כאלו לשבור מתלעות עושי עול לעשות בנות ישראל הפקר. וכבר כתב הנו"ב ס' ע"ב שבקבלת עדות סגי בשלחו ולא בא לחוד. ורק בגמר דין צריך בפניו ע"ש. והכא שהעידו שלא היה קדושין. אצ"ל לדון כלל. ויש להאריך בדבריו ואין הפנאי מסכים לזה:

ולכאורה יש עוד מקום לצדד היתר מצד שבאים העדים לפטרה וכתב הר"ן הובא בח"מ ס' כ"ח ס"ח שלפטור מקבלים אף שלא בפני בע"ד. אכן באמת נראה דהא דלפטור לא שייך הכא. דעיקר הטעם שם הוא משום דהוי כעדיו חולים או שהולך למה"י דאיירי שם שהיתומים תובעים אותה. וכ"ה המהרי"ט ח"מ ס' ל"ב וכ"ה בשטמ"ק בכתובות צ"ח ע"א וכ"ה בתשובות הרשב"א ס' אלף כ"א והובא במהרי"ט שם. וכתב שם המהרי"ט שאם אין תובעים אותו אינו יכול להביא עדים לפטור א"ע. וה"נ כיון שעדיין לא תבעה המקדש מה לה בזה. ואף כשתובעה הרי יסוד הטעם הוא משום דהוי כהולך למדה"י או חלה. וכ"ז שייך רק אי נימא דקבלת עדות בפני בע"ד הוי דרבנן. אבל אי נימא דהוי דאורייתא צ"ל הטעם שמקבלים שלא בפניו לפטור משום דהוי כהפקר ב"ד וכמ"ש האחרונים גבי עדיו חולים או שלחו ולא בא. וא"כ לא שייך זה גבי קדושין דהוי מדאורייתא וכמ"ש הרמ"א בתשובה ס' י"ד. וכן הסכים הקצה"ח בס' כ"ה סק"ט לדעת המהרי"ט והביא שכן דעת המבי"ט. ולא ראה שמפורש כן בשיטה מקובצת וכמ"ש"ל. ובאמת אין חידוש בדברי הר"ן שהובא בח"מ שם בס' כ"ה דהוא מפורש בש"ס בב"ק דף קי"ב גבי בר חמוה דר' ירמיה שאם אין הקרקע בחזקת הקטן א"י להוציא. וכ"ה בש"ע ס' קמ"ט ס"כ. והיינו רק כשבא לתבוע. אבל אם אינו תובע אין מקבלים שלא בפני בע"ד רק היכא דהוי כהא דהעדים הולכים למדה"י. וע' ח"מ ס' ק"מ ס"י ובאחרונים שם:

ועדיין יש לדון מצד שע"י הקול ימנעו לישא אותה והמוציא קול לעולם לא יבוא לב"ד ואין לך תביעה גדולה מזה. והוי קבלת העדות לפטרה. ואף שמותרת לינשא מ"מ לא שבקת חיי שכל איש יוציא קול שקידש ולא יבוא לב"ד וכמ"ש"ל. וכ"כ הנו"ב סברא זו במ"ק ס' ע"ב ופסק שלזה מותר לקבל שלא בפניו בשלחו אחריו ולא בא ע"ש. וגם יש לצרף שיטת הפוסקים דס"ל שאם קבלו שלא בפניו אף אי הוי מדאורייתא הוי קבלה. דכיון שהעידו לפני ב"ד אין חוזרים ומגידי וכהא דקיל"ל ס"ס כ"ח שאם קבלו עדות

מעומד כשר בדיעבד. וכ"כ קצת פוסקים לדמות הא דקבלת עדות שלא בפניו לעבר ודן בלילה דלהירושלאמי שדינו דין. ה"נ שפיר הוי קבלה ואין חוזר ומגיד. עכ"פ נתבאר שאין לקבל עדות האנשים האלה שנית. והבתולה אין עליה שום חשש קדושין. והעדים ראוי להענישם דהא הם רשעים ממ"נ. ובנ"ד ניכר השקר שהרי מודים המקדש והעדים שקבלו שכר מהמקדש. והסכים לזה אז הגאון מהרי"א זצ"ל למעשה:

צפנת פענח חלק א סימן לד

סימן לד

יום ה' ר"ח ניסן תרצ"ה דוינסק.
להרה"ג החו"ב בחדרי תורה
מברר ומלבן וכו' מהור"ר צבי
הדל שפירא שליט"א רב ברי"שא
(גאליציען)

[השאלה באחד שאמר שקידש בתולה,
ואח"כ נישאת לאחר, ונחזה מחלוקת,
בן הזוג אם מותר לפשות שלום, כיו'
דהוי פטולה בקום ופטה, ראולי אחת
מה שאמר הראשון שקדשה].

קבלתי מכתבו ומה מטרידי בכמה
דברים, בדבר השאלה ח"ו
לחש לזה שיהי' בגדר למי על המשפחה
ואין צוה שום חשש גדר קול, ולא
איתחזיק כלל וכמבואר גיטין דף פ"ט.